

گفت‌وگو

روایت شکوری راد از وساطت آیت‌الله شبیری زنجانی برای آزادی‌اش:

مرجع بی‌تشریفات

آشنایی شما با آیت‌الله شبیری زنجانی به چه زمانی برمی‌گردد و اولین تصویری که از ایشان در ذهن دارید، چیست؟
آشنایی من با آیت‌الله شبیری زنجانی به سال‌های کودکی برمی‌گردد. پدر من با آیت‌الله شبیری در حوزه قم آشنا شد و دوستی و آشنایی نزدیکی با یکدیگر داشتند. البته پدر من چند سالی از ایشان بزرگ‌تر بود و تحصیلات اولیه‌اش را در زنجان گذرانده بود، در حالی که پدر آیت‌الله شبیری از علمای قم بود و ایشان در قم تحصیل کرده بودند. به هر حال، همشهری بودنشان (زنجان)، در قم باعث آشنایی آنها شد و این آشنایی به دوستی بسیار صمیمانه‌ای تبدیل شد. آیت‌الله شبیری هر وقت به تهران می‌آمدند، به منزل ما می‌آمدند. من هم از همان سفرهایی که به تهران داشتند، با ایشان آشنا شدم. گاهی هم به همراه پدر به قم و به منزل شان می‌رفتم. با پسر بزرگ ایشان، محمد آقا، هم هم‌سن‌وسال بودیم و در دوران کودکی با هم بازی می‌کردیم. اما به این دلیل که آیت‌الله شبیری در قم زندگی می‌کردند و ما تهران سکونت داشتیم، دیدارها با فاصله بیشتری انجام می‌شد، اما صمیمیت این ارتباط همچنان برقرار بود. ایشان از همان ابتدا برای من شخصیتی بسیار آرام، متواضع و بی‌تکلف بودند. بعدها که بیشتر با ایشان آشنا شدم، این ویژگی‌ها را بیشتر درک کردم. یکی از نکات مهم درباره ایشان این بود که در زندگی شخصی‌شان به‌شدت ساده‌زیست بودند و از هرگونه تشریفات و تجمل فاصله داشتند.

این ساده‌زیستی را در رفتار روزمره ایشان هم می‌شد دید؟
بله، کاملاً. یک بار من به قم رفته بودم و ایشان در حرم نماز می‌خواندند. می‌خواستم ایشان را ببینم. بعد از نماز به من گفتند: بیا با هم پیاده تا منزل برویم. ما از حرم تا منزل ایشان پیاده رفتیم و در طول مسیر با هم صحبت کردیم. ایشان حتی اجازه نمی‌دادند در چنین موقعیت‌هایی کسی پشت سرشان حرکت کند یا جمعیتی اطرافشان شکل بگیرد. تنها حرکت می‌کردند و اساساً از این‌گونه تشریفات فاصله می‌گرفتند. به نظر من این ساده زیستی بخشی از نگاه ایشان به زندگی و جایگاه روحانیت بود. ایشان تأکید زیادی بر استقلال حوزه داشتند و خودشان هم در عمل همین مسیر را دنبال کردند.

در حوزه فکری و سیاسی، جایگاه آیت‌الله شبیری را چگونه توصیف می‌کنید؟ به نظرمی‌رسید که ارتباط ایشان با مرحوم امام (ره) هم خیلی نزدیکی و صمیمی بود.

مشرب فکری آیت‌الله شبیری به‌گونه‌ای بود که وارد مسائل سیاسی نمی‌شدند. البته با بسیاری از بزرگان انقلاب آشنایی و مرادوه داشتند، اما خودشان هیچ‌وقت وارد امر سیاست نشدند و هیچ منصبی را هم نپذیرفتند. اشتغال اصلی ایشان همان درس و بحث حوزه و تربیت طلاب بود.

پدر آیت‌الله شبیری با امام خمینی (ره) دوستی بسیار نزدیکی داشتند و به همین دلیل امام نیز علاقه زیادی به آیت‌الله شبیری داشتند. یک بار در دهه ۶۰، زمانی که آیت‌الله شبیری می‌خواستند به دیدار امام بروند، من هم همراه ایشان رفتم. دیداری خصوصی با امام داشتیم و من از نزدیک شاهد محبت و لطف بسیار زیاد امام به نسبت به ایشان بودم. نوع نگاه و رفتار امام به ایشان نشان می‌داد که چقدر به وی علاقه داشتند. البته همان‌طور که گفتم، مشرب فکری این دو بزرگوار یکسان نبود، اما دوستی و واقفیت میان آنها بسیار عمیق بود.

به ویژگی‌های علمی ایشان هم اشاره کردید. در ارتباطات شخصی، از جایگاه علمی و شیوهٔ اجتهاد ایشان چه چیزی به یاد دارید؟

ایشان در مسائل علمی بسیار دقیق بودند. حتی در مواردی که تصور می‌کردند ممکن است برداشت عرفی مردم از یک موضوع برای فهم مسألهٔ فقهی مفید باشد، از دیگران سؤال می‌کردند. مثلاً یکی زمانی که من جوان بودم، ایشان دربارهٔ برخی مسائل مربوط به احکام حج و موضوع «محاذات» از من سؤالاتی می‌کردند. دربارهٔ اینکه محاذات با مسجد شجره چگونه معنا پیدا می‌کند یا مردم از این موضوع چه برداشتی دارند، سؤال می‌کردند تا یک برداشت عرفی از موضوع داشته باشند و بعد براساس آن، نظر فقهی خودشان را دقیق‌تر تنظیم کنند. برای من جالب بود که با آن جایگاه علمی، در چنین موضوعاتی با دقت سؤال می‌کردند و نظر دیگران را هم می‌شنیدند.

در سال ۱۳۸۹، زمانی که شما بازداشت شده بودید، آیت‌الله شبیری برای آزادی شما وساطت کردند. این ماجرا چگونه اتفاق افتاد؟

من در سال ۸۹ بازداشت شده بودم در آن زمان پدرم مرحوم شده بودند. خانواده ما به آیت‌الله شبیری مراجعه کرده و از ایشان استمداد کرده بودند. همزمان با این موضوع، سفر رهبری شهید به قم انجام شد. آیت‌الله شبیری در آنجا موضوع من را مطرح کرده بودند و ایشان هم دستور داده بودند که براساس درخواست ایشان، من آزاد شوم. یک شب در زندان، کسی که مشغول بازجویی از من بود، تلفنش زنگ خورد. تلفن را جواب داد و بعد از اینکه مکالمه تمام شد، از من پرسید: «آقای شبیری زنجانی کیست؟» من گفتم ایشان یکی از مراجع تقلید هستند. گفت که ایشان با رهبری صحبت کرده‌اند و رهبری هم گفته‌اند اگر مسئول پرونده موافق باشد و نظرش مساعد است، من آزاد شوم. در نهایت آن شب آزاد نشدم، اما دو روز بعد با سپردن ۱۰۰ میلیون تومان وثیقه آزاد شدم.

اگر بخواهید شخصیت آیت‌الله شبیری زنجانی را برای نسل امروز در چند ویژگی خلاصه کنید، بر چه چیزهایی تأکید می‌کنید؟

به نظرم مهم‌ترین ویژگی ایشان، جمع شدن چند خصوصیت در کنار هم بود: دانش و جایگاه علمی بالا، تواضع، ساده‌زیستی، استقلال فکری و اخلاقی و پرهیز از تشریفات. ایشان در طول زندگی خودشان به درس و بحث و تربیت طلاب وفادار ماندند و در عین حال رابطه انسانی و اخلاقی خودشان را با افراد مختلف حفظ کردند. به نظرم اینها ویژگی‌هایی است که باعث شد احترام ایشان فقط محدود به حوزه و شاگردان‌شان نباشد و افراد با دیدگاه‌های مختلف هم برای ایشان احترام قائل باشند. رحمت خداوند برایشان باد. ایشان برای اسلام آبرو بودند.

پیکر آیت‌الله شبیری زنجانی فردا در قم تشییع می‌شود

فقیه برجسته، مرجع وارسته

گزارش

حضرت آیت‌الله سید موسی شبیری زنجانی که در روزهای اخیر در بیمارستانی در قم بستری بودند، روز گذشته به دلیل کھولت سن و بیماری، در سن ۹۹ سالگی دار فانی را وداع گفتند .

دفتر آیت‌الله شبیری زنجانی روز گذشته، طی اطلاعیه‌ای اعلام کرد: «روح مطهر فقیه اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) و مرجع عالی‌قدر جهان تشیع، آیت‌الله العظمی شبیری زنجانی (قدس‌الله سره الشریف) به لقاء الله پیوست.

عمر یاب‌رکت و زندگی پرافتخار آن مرجع عالیقدر، مشحون از ژرف اندیشی و مجاهدت علمی مستمر و تلاش مخلصانه در حفظ و اعتلای فقاہت اصیل و نشر معارف اسلام و پاسداشت از کبان تشیع و خیرخواهی و دلسوزی برای مردم بود.»

مراسم تشییع پیکر مرحوم آیت‌الله العظمی شبیری زنجانی روز چهارشنبه ۱ مهر ۱۴۰۵، ساعت ۹ صبح از مسجد امام حسن عسکری(ع) به سمت حرم مطهر حضرت فاطمه معصومه(س) برگزار خواهد شد و پیکر پاک ایشان در حرم مطهر بانوی کرامت به خاک سپرده می‌شود.

در پی ارتحال این مرجع تقلید، در استان‌های قم و زنجان، تـ

مدت سه روز عزای عمومی اعلام شد. در استان قم البته روز چهارشنبه تعطیل عمومی اعلام شد. مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه نیز در اطلاعیه‌ای از تعطیلی دروس حوزوی از روز سه‌شنبه تا پایان هفته جاری خبر داد. حوزه علمیه نجف اشرف نیز، ضمن اعلام عزای عمومی، دروس خود را تا پایان هفته جاری تعطیل کرد.

آیت‌الله سیدموسی شبیری زنجانی، فقیه، مجتهد و یکی از

مراجع تقلید هفت‌گانه منتخب جامعه مدرسین حوزه علمیه قم بود. ایشان از شاگردان برجسته آیات عظام بروجردی، محقق داماد و خویی بود و بیش از ۴۰ سال به تدریس خارج فقه و اصول اشتغال داشت. از ویژگی‌های بارز درس ایشان، توجه ویژه به مبانی رجالی، دقت در متن و دلالت روایات و مراجعه به نسخه‌های خطی معتبر حدیثی بود.

ایشان مؤسس مدرسه فقهی امام محمدباقر(ع) و مرکز فقهی

امام محمدباقر(ع) بودند که با هدف پرورش فقیهان و احیای آثار علمی تأسیس شده‌اند.

مراجع تقلید هفت‌گانه منتخب جامعه مدرسین حوزه علمیه قم بود. ایشان از شاگردان برجسته آیات عظام بروجردی، محقق داماد و خویی بود و بیش از ۴۰ سال به تدریس خارج فقه و اصول اشتغال داشت. از ویژگی‌های بارز درس ایشان، توجه ویژه به مبانی رجالی، دقت در متن و دلالت روایات و مراجعه به نسخه‌های خطی معتبر حدیثی بود.

ایشان مؤسس مدرسه فقهی ملت شریف ایران تسلیت گفت.

آیت‌الله شبیری زنجانی در مسائل اجتماعی و سیاسی

کشور، همواره بر حفظ مرز اعتدال تأکید داشته‌در دوره‌هایی که جامعه با شرایط دشوار و پیچیده روبه‌رو می‌شد، این اعتدال و جامعیت می‌توانست برای جامعه و حوزه نقش یک لنگر را ایفا کند

در بخشی از پیام پزشکیان آمده است: «آیت‌الله شبیری زنجانی، فقیهی ژرف‌اندیش، محققی سرگرم در قلمرو علوم اسلامی بویژه در زمینه فقه، حدیث، رجال و تاریخ و گنجینه‌ای از سیره و تجارب ارزشمند عالمان سلف بود که به وصف اخلاق‌مداری، مردم‌داری، رفق و مدارا و اهتمام به پیراستگی ذات دین از تحریف و خرافه سرآمد بود.»

محمد باقر قالیباف رئیس مجلس در پیامی ضمن تسلیت تأکید کرد: «تواضع، ساده‌زیستی، صفای باطن، تقوا، اخلاقی کریمانه و ولایت‌مداری، از ایشان شخصیتی کم‌نظیر و مورد اعتماد و احترام عالمان و مؤمنان ساخته بود.»

حجت الاسلام والمسلمین محسنی‌اژه‌ای رئیس قوه قضائیه نیز با صدور پیامی به مناسبت درگذشت آیت‌الله شبیری زنجانی، تصریح کرد: «ایشان از نگاهبانان امانت‌دار میراث اصیل و غریق تشیع و از استوانه‌های حوزه‌های علمیه و برجستگان علمی و عملی مکتب نورانی فقه جعفری بودند.»

آیت‌الله سیستانی، مرجع عالیقدر شیعیان در نجف اشرف نیز با صدور پیامی، ضمن تسلیت رحلت آیت‌الله شبیری زنجانی، تصریح کردند: «ارتحال مرجع عالیقدر فقیه اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) آیت‌الله آقای حاج سیدموسی شبیری زنجانی

روحانیت می‌بیند، نمونه‌ای از پیوند میان علم، اخلاق، تقوا و زیست اصیل دینی بود. یکی دیگر از ویژگی‌های برجسته ایشان، ارتباط مستمر با شاگردان، علاقه‌مندان و جامعه حوزوی بود. جلسات و محافلی که ایشان پس از نماز مغرب و عشا برگزار می‌کرد، فرصتی بود برای طرح مسائل علمی، اخلاقی و اجتماعی و بیان نکاتی که جامعه اسلامی و به‌خصوص حوزویان به آن نیاز داشتند. این ارتباط مستمر، تنها انتقال دانش نبود، بلکه می‌توانست در تهذیب، تربیت و پرورش اخلاقی طلاب نیز اثرگذار باشد.

در کنار همه این ویژگی‌ها، توجه ایشان به تاریخ، مسائل اخلاقی و تحولات سیاسی و اجتماعی معاصر نیز قابل توجه بود.

آیت‌الله شبیری زنجانی در مسائل اجتماعی و سیاسی کشور، همواره بر حفظ مرز اعتدال تأکید داشت. در دوره‌هایی که جامعه با شرایط دشوار و پیچیده روبه‌رو می‌شد، این اعتدال و جامعیت می‌توانست برای جامعه و حوزه

دقت و احتیاط، تنها به مباحث فقهی محدود نبود، بلکه در سلوک شخصی، اجتماعی و حتی نوع ارتباط ایشان با دیگران نیز دیده می‌شد. زندگی ساده و دور از تعلقات دنیوی، بخش دیگری از همین سلوک بود. علم و اخلاق در شخصیت علمی ایشان بود. دقت نظر، وسواس علمی و احتیاط در استنباط احکام، از ویژگی‌هایی بود که از همان دوران در شخصیت علمی ایشان شکل گرفت و در سال‌های بعد نیز همواره ادامه الهی داشتند، از جمله ویژگی‌هایی بود که در میان شاگردان و علاقه‌مندان مکتب ایشان زبانه‌زد بود.

اما شخصیت آیت‌الله شبیری زنجانی را نمی‌توان تنها با ویژگی‌های علمی و فقهی توصیف کرد. یکی از مهم‌ترین ابعاد شخصیت ایشان، وارستگی و پرهیزگاری بود.

ایشان همواره می‌کوشید در مسیر زندگی دینی از هر امری که می‌توانست شائبه‌ای ایجاد کند فاصله بگیرد. همین علوم اهل بیت(ع) بود و تلاش کرد این دانش را به عنوان سرمایه‌ای برای خود و جامعه حفظ و منتقل کند. دوران تحصیل ایشان در محضر استادانی همچون آیت‌الله العظمی سیدمحمد محقق داماد، از مقاطع مهم شکل‌گیری شخصیت علمی ایشان بود. دقت نظر، وسواس علمی و احتیاط در استنباط احکام، از ویژگی‌هایی بود که از همان دوران در شخصیت علمی ایشان شکل گرفت و در سال‌های بعد نیز همواره ادامه الهی داشتند، از جمله ویژگی‌هایی بود که در میان شاگردان و علاقه‌مندان مکتب ایشان زبانه‌زد بود.

اما شخصیت آیت‌الله شبیری زنجانی را نمی‌توان تنها با ویژگی‌های علمی و فقهی توصیف کرد. یکی از مهم‌ترین ابعاد شخصیت ایشان، وارستگی و پرهیزگاری بود. ایشان همواره می‌کوشید در مسیر زندگی دینی از هر امری که می‌توانست شائبه‌ای ایجاد کند فاصله بگیرد. همین علوم اهل بیت(ع) بود و تلاش کرد این دانش را به عنوان سرمایه‌ای برای خود و جامعه حفظ و منتقل کند. دوران تحصیل ایشان در محضر استادانی همچون آیت‌الله العظمی سیدمحمد محقق داماد، از مقاطع مهم شکل‌گیری شخصیت علمی ایشان بود. دقت نظر، وسواس علمی و احتیاط در استنباط احکام، از ویژگی‌هایی بود که از همان دوران در شخصیت علمی ایشان شکل گرفت و در سال‌های بعد نیز همواره ادامه الهی داشتند، از جمله ویژگی‌هایی بود که در میان شاگردان و علاقه‌مندان مکتب ایشان زبانه‌زد بود.

نقش یک لنگر را ایفا کند؛ نقطه‌ای برای حفظ آرامش، دوری از افراط و توجه به مصالح عمومی. شاید به همین دلیل بود که بسیاری از مردم و حوزویان، ایشان را تنها یک مرجع تقلید و فقیه برجسته نمی‌دانستند، بلکه او را پناهی معنوی و اخلاقی می‌دیدند؛ شخصیتی که نام و حضورش برای بسیاری با احساس امنیت و آرامش همراه بود. این سرمایه معنوی، حاصل سال‌ها دانش‌اندوزی، تهذیب نفس، پرهیزگاری و مراقبت در سلوک فردی و اجتماعی بود. اکنون با ارتحال این فقیه بزرگ، حوزه‌های علمیه یکی از چهره‌های ممتاز علمی و اخلاقی خود را از دست داده‌اند. میراث آیت‌الله شبیری زنجانی اما تنها در آثار علمی و فقهی ایشان خلاصه نمی‌شود. سلوک علمی، زندگی ساده، احتیاط و تقوای ایشان، شیوه ارتباط با شاگردان و مردم و تلاش برای حفظ اعتدال در مسائل اجتماعی، بخش مهمی از میراثی است که برای نسل‌های بعدی باقی خواهد ماند.

میانجی وروادار

رهبر شهید حشر و نشر داشت و هم نماز میت روحانیون منتقدرا می‌خواند و درب خانه‌اش به روی همه جریان‌های سیاسی و مذهبی گشوده ماند. بی‌تردید شخصیتی متواضع و روادار او نیز در این امر اثرگذار بود .

در مقولات دینی نیز گره و ر در زمره فقه‌های سنتی دسته‌بندی می‌کنند، اما آنجا هم مشی متفاوتی داشت. از موقعیت و جایگاه و نفوذش برای دنبال کردن دغدغه‌های هویت‌گرایانه مذهبی بهره نبرد و در پی اثبات‌شد تقویم از مناسبت‌ها و فریه‌سازی مناسک نرفت. برعکس، منتقد توسعه بی‌رویه برخی مناسک بود. با این اوصاف اگر فقدان آقای شبیری زنجانی برای حوزه‌های علمیه یک خسران علمی محسوب شود، برای نظام و جامعه ایرانی یک فقدان مهم محسوب بود که می‌تواند مناسبات حفظ و ترمیم برخی جریان‌های حوزوی و مذهبی را با اختلال مواجه سازد.

شبیری زنجانی گرچه از حیث سازمان مرجعیت، جزو مراجع رده اول محسوب نمی‌شد و تشکیلات وسیع و دفاتر متعدد نداشت و شمار مقلدانش از دایره برخی خواص حوزوی و همشهرانش فراتر نمی‌رفت، اما فقدانش در نهاد مرجعیت شیعه در ایران خلأیی ایجاد می‌کند که پرشدنی نیست؛ آن هم در شرایط فعلی که جامعه ایرانی بیش از هر زمان دیگری نیازمند کسانی است که نقش میانجی را در عرصه‌های مختلف ایفا کنند.

اگر هر شخصیتی را بخواهیم تنها با یک واژه توصیف کنیم، واژه مناسب آیت‌الله سید موسی شبیری زنجانی، «میانجی» است.

وی با وجود آنکه از نظر گرایش فقهی جزو فقه‌ای سنت‌گرای حوزه محسوب می‌شد و در سیاست و تاریخ نیز چنانکه از گفته‌ها و نوشته‌های پراکنده‌اش (از جمله در مجموعه کتاب خواندنی «جرعه‌ای از دریا») مشخص است، بی‌ذائقه و بی‌موضع نبود، اما منش و سلوک اجتماعی-سیاسی خاص و متمایز خود را داشت. او در دو، سه دهه اخیر نقشی را ایفا می‌کرد که دیگران قادر به انجامش نبودند: نقش «میانجی» میان جریان‌ها و اشخاص دینی.

شبیری زنجانی، یک «دیپلماج» (به تعبیر شیرین آذری‌زبان‌هایی چون آن مرحوم) بود برای برگردان حرف‌های دو گروهی که زبان هم را درک نمی‌کردند. برای همین، گره‌هایی که با قانون و روش‌های معمول سیاست‌ورزی باز نمی‌شد، گاه با یک تلفن وی گشوده می‌شد و چالش‌هایی که می‌توانستند بحران آفرین شوند، گاه با یک توصیه او برطرف می‌شد. این میانجی‌گری‌ها البته نوعاً در پرده بود و رسانه‌ای نمی‌شد و این هم از سلوک وی بود. به سبب همین نقش آفرینی، شبیری زنجانی محبوب همه طرفین بود. هم با

محسن حسام‌مظاہری پژوهشگر مطالعات اجتماعی دین و تشیع